

Vi ser tilbake - tiden før Bergen fikk sin første døveskole i 1850

Informasjon på denne veggen
har vært presentert her i «døvemuseet»
siden september 2000,
satt opp av Thorbjørn Johan Sander

Bonde fikk «forsørger-trygd» pga. døve barn – i 1736 !

Kong Christian VI besøkte sommeren 1733 Norge. Det førte til at mange klaget sin nød til kongen, og ba om hjelp. En av disse var bonden Simon Olsen Lid i Volda, som hadde 3 døve barn (15, 6 og 1,5 år gamle). Kongen lovet å se på saken.

Bonden Lid var bekymret for sine døve barns framtid, og de var også en belastning for familien. Han søkte om «*een liden aarlig Subsistence*», altså en liten årlig støtte til å forsørge de døve barna. Og videre ønsket han at barna måtte få plass på et av *fattighusene i Bergen* når deres foreldre døde, for de døve kunne ikke klare seg selv.

Saken var ikke så lett! Først ville kontoret i København ha bekreftelse på at barna virkelig var døve. I 1734 skrev stiftsmannen (fylkes-

mannen) og biskopen at de kunne bekrefte: *Simon Olsen Lids barn er døvtumme!* Samtidig opplyste de at det var imot reglene for fattighusene i Bergen å ta imot personer fra Sunnmøre.

De foreslo isteden at skattefuten skulle samle inn bidrag fra alle bøndene på Sunnmøre og på den måten hjelpe til med å forsørge de døve barna, og når foreldrene døde, kunne barna plasseres hos en bonde som overtok å forsørge dem med bidrag fra andre bønder.

Saken ble sendt videre til *Rentekameret* («finansdepartementet»), som mente det var uheldig å legge en ekstra byrde på bøndene. Der vurderte de også å gi bonden Lid skattefrihet, men skatten var så liten at det hjalp lite for disse «*ælendige Mennisker*».

Nå tok kongen selv en avgjørelse. Han bestemte at bonden Lid skulle få skattefrihet for gården, og at hospitalet og fattighusene i Bergen hvert år skulle betale 40 riksdaler i støtte til barna.

I Bergen ble det stor krangel om hvordan disse utgiftene skulle fordeles, og de ble ikke enige. Til slutt måtte kongen igjen gripe inn, og i 1736 ble saken avgjort:

Simon Olsen Lid fikk skattefrihet for gården. Hospitalet og Manufakturhuset i Bergen skulle betale 17 riksdaler og 3 ort hver, og de sjøfarendes fattighus 5 riksdaler i året. Når Simon døde, skulle en annen bonde på Sunnmøre få disse pengene mot å overta forsørgelsen av de døve barna.

(Disse pengene gikk altså fra Bergen til en bonde på Sunnmøre! Men hvordan var det med andre foreldre som hadde døve barn på den tiden, over hundre år før vi fikk døveskole i Bergen? Det var vi ikke. Men vi vet at det var døve plassert i *fattighusene*, som det var flere av i byen.)

Døvstumme Ane Olsdatter og biskop Johan Nordahl Brun

Hvor og når den døvstumme Ane Olsdatter ble født, vet vi ikke, men hun kom til Bergen med båt (en *jakt*). Hun var i Bergen da Nykirken brente i 1800, og så kom hun til prestegården i Lindås, hvor hun fikk arbeid og «gjorde god nytte for seg». Presten der var en godhjertet mann, og han så at Ane gjerne ville gå til alters, men han var i tvil, fordi hun var døvstum og derfor ikke forsto den hellige handlingen. Han måtte spørre biskopen, den kjente Johan Nordahl Brun: *Kan en hjelpeløs døvstum kvinne få nattverden?*

Biskopen har i sin *visitas-journal* (1794-1812) skrevet om denne saken. Han var på visitas i Lindås, og etter kirkekaffen svarer han på spørsmålet:

«Hør meg, brødre! Vår Herre henger seg ikke opp i formaliteter, og han krever ikke meget av den som han har gitt lite. – Jeg gir dere skriftlig tillatelse, som dere kan lese opp fra prekestolen, til å ta imot den døve og stumme ved Guds bord. Hvis hun bare oppfatter at dette er en handling for å dyrke Gud og være ham til behag, så er det nok!»

Ane blir forklart at hun skal få gå til alters. Da hender det noe merkelig. Hun får voldsomme kramper, så to sterke menn må holde henne, og plutselig kan hun snakke en kort stund, og hun bekjenner sin tro på Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd. Det tar tid før hun oppfører seg normalt igjen, men så går hun til alters sammen med de andre. Dette noterer biskopen i sin visitasbok 20. juni 1802, og om Ane, etter at hun har mottatt nattverden, skriver han: *«... og man saae en Overgang til Glæde saa skøn, som den kunne læses i et Ansigt.»*

«Vi, Christian den Syvende, Af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, ...»

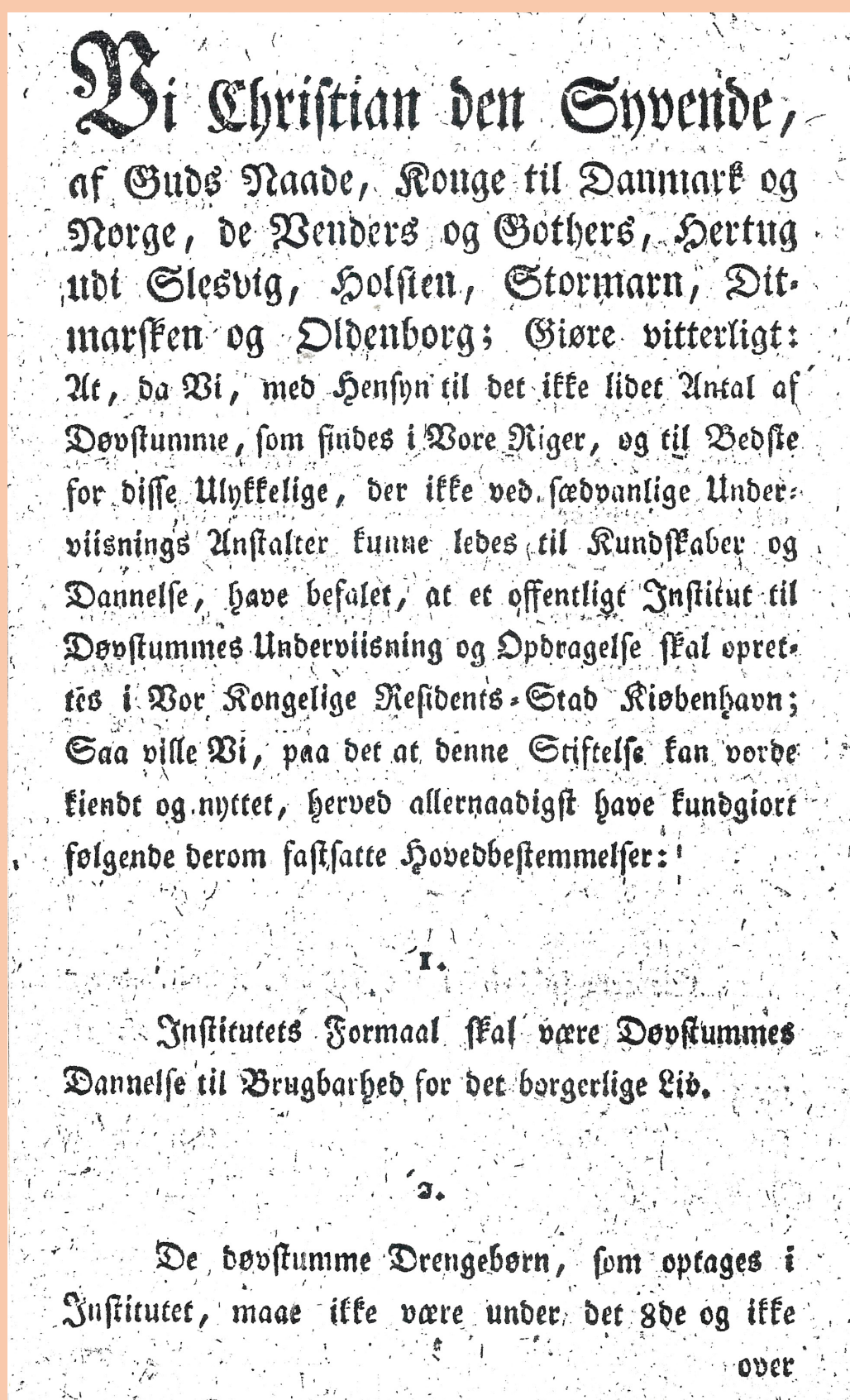
Slik begynner denne kunngjøringen (se under), datert København 17. april 1807.

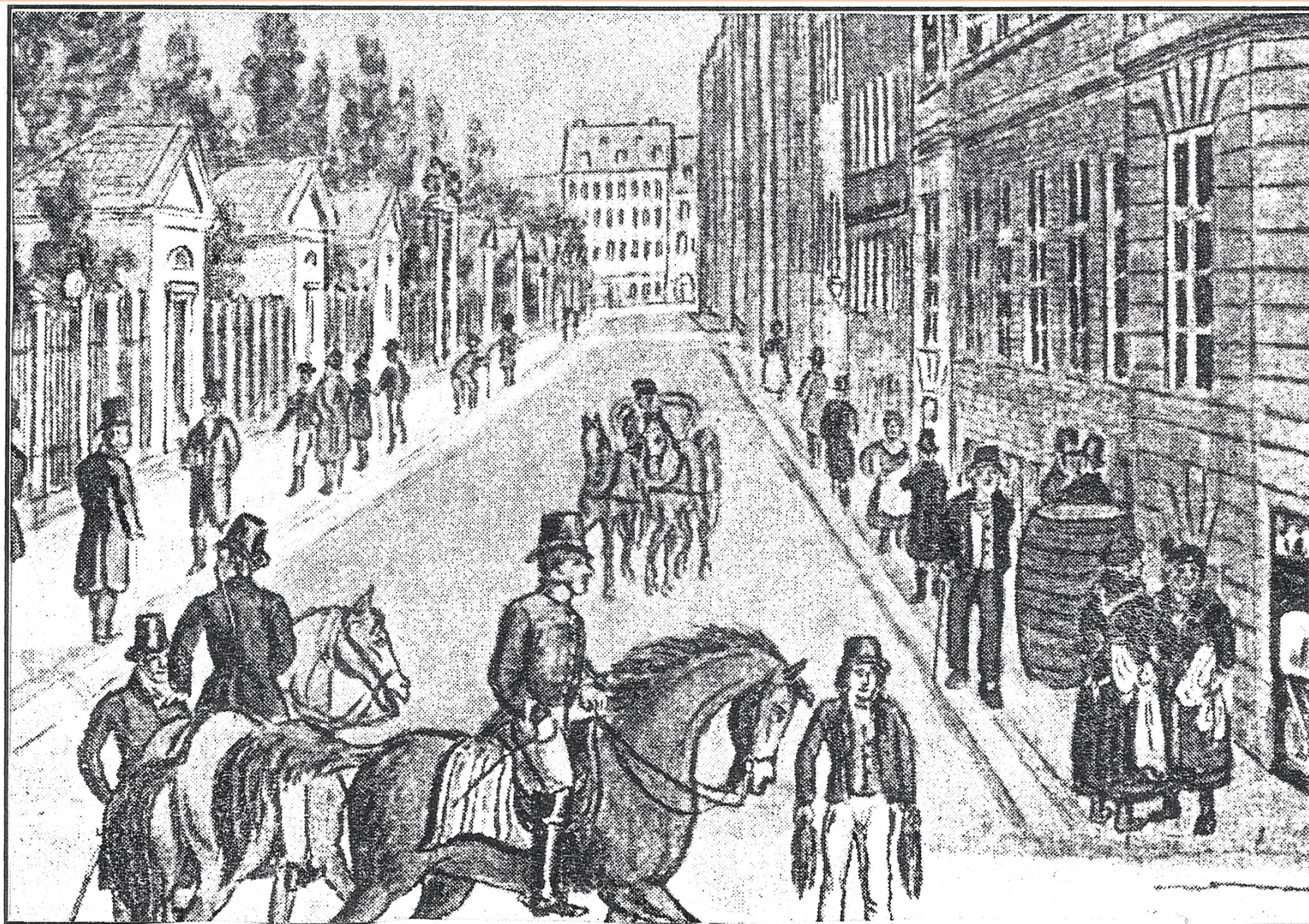
Kongen kunngjør at, fordi det «i vore Riger» (altså Danmark og Norge) er ikke så få døvstumme, som ikke kan få utdanning i vanlige skoler, så har kongen befalt at det skal opprettes «et offentlig Institut til Døvstummes Underviisning og Opdragelse» i København.

Skolen fikk navnet *Det Kongelige Døvstumme-Institut*, og grunnlegger av skolen var Peter Atke Castberg, som hadde norske foreldre og hadde vokst opp i Flekkefjord.

Skolen hadde plass til maksimum 40 elever i alderen 8-14 år fra Danmark og Norge. I årene fra 1807 til 1825 var dette eneste skole-tilbud for norske og danske døve.

Dessverre var det *ingen* fra Bergen og Vestlandet som kom på denne skolen.

Det Kongelige Døvstumme-Institut i Sølvgade i København, i enden av denne gaten, var åpen for norske døve, men dessverre kom ingen fra Bergen/Vestlandet på skolen.

Registrering av døve barn i 1807

Da døveskolen i København var opprettet, ble *sogneprestene* i Norge pålagt å melde fra om døve som kunne passe til å begynne på skolen. I Hordaland (Søndre Bergenhus Amt) skulle sogneprestene rapportere til *Stifts-Befalingsmand Dr. Bull* i Bergen.

På *neste side* ser vi en slik rapport, nydelig skrevet av sognepresten i Tysnes. Han melder om 3de (trende = 3) *Døvstumme*, nemlig: 2de *Drenge* (gutter) og 1 *Pige*. Men presten skriver at piken er noe over den alderen som skolen har fastsatt for opptakelse – hun er altså for gammel – og ingen av guttene har de *Qualiteter* osv. som kreves for opptakelse på skolen. Altså var de tingen døve barn på Tysnes som var *kvalifisert* til å søke om opptakelse på døveskolen i København.

I følge, den Kongenligke Baaruskommisjon, grundlagt
 den kongelige danske Cancellies Hensigt, af 18de April 1807
 aar, om at indføre en Fortegnelse, over de Forskudene
 for i Tjenssø Krost. Gaard, som Liden oplagde i det Institut,
 der efter navn Kongelige Majestæts allernaadigste Befal-
 ling, i Kiøbenhavn er opstillet, for jeg den den forrest,
 mederindigt at indføre den Kongenligke Baaruskommisjon, at
 jeg efter foragaaende Balleidgiørelse foran, for hvilken
 Holen i alle 3 Hinder, ikke skulde for oplagde Liden
 med 3de Forskudene, nemlig 2de Præge og 1 Kige, som
 den unge over den Altar de skulle have, og ingen af
 disse Liden Præge, bestaar de Gæltet og indvordene
 Viden: om, forrest de Liden Liden at Liden oplagde
 i Institutet, nagede den over den forrest Altar.
 Tjenssø Krost. Gaard,
 d. 6de Juli 1807.

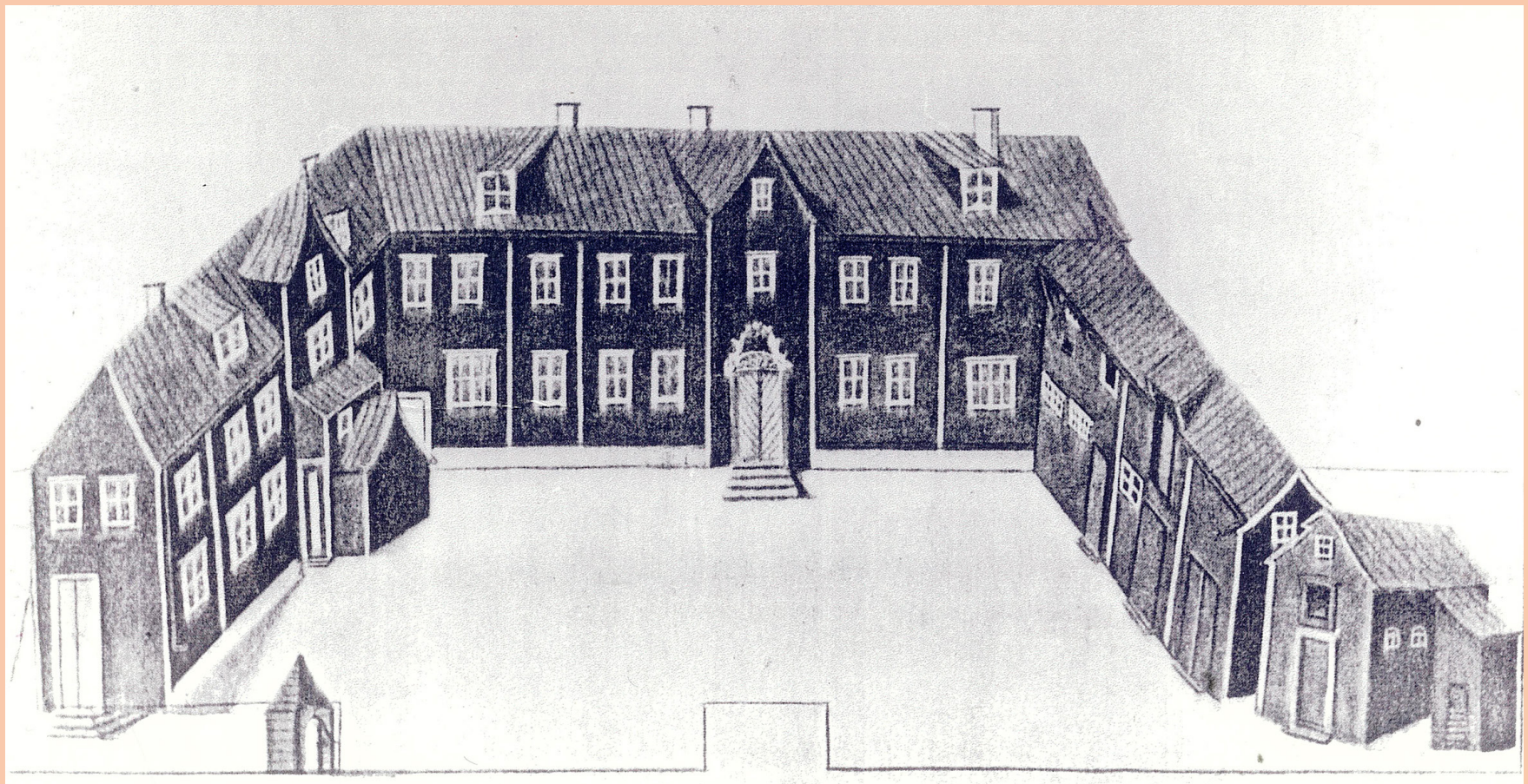
mederindigt
 C. H. Hentz

Kongenlig Baaruskommisjon
 I. Rigs- og Befalingsmand de Bull.

For DøvStumme

Kong Christian VII bestemte i 1807 at det i alle kirker i Danmark og Norge skulle samles inn penger (offer) til et fond *for Døvstummes Undervisning*. Innsamlingen var knyttet til konfirmasjonsdagen i kirkene. Hvis noen ga et stort beløp, så ble deres navn offentliggjort! – Ved innsamlingen ble det brukt en slik «tavle» som du ser (se *under*). En person (kirketjeneren?) gikk omkring i kirken, og folk la penger oppi. Dette var en tradisjon i mange år, til etter at døveskolen i Trondheim ble opprettet.

Ingen fra Bergens-området i Waisenhuset?

Norges første døveskole – *Døvstumme-Instituttet i Throndhjem* – ble opprettet 1. april 1825, med den døve Andreas Christian Møller som førstelærer og ansvarlig for undervisningen. Skolen skulle dekke hele landet. Men skolen var beregnet for bare 30-40 elever, det var ingen skoleplikt, og det var spørsmål om foreldrene, eventuelt med støtte fra kommune/fylke, hadde råd til å sende barna på skole så langt borte. – Vi finner ikke døve barn fra Bergens-området blant elevene i Trondheim på denne tiden, selv om skolen allerede i 1825 fikk 50 speciedaler i støtte fra Bergen, innsamlet i kirkene.

Alle sogneprestene hadde i 1824 fått påbud om å registrere døve barn i alderen 8-14 år, med tanke på opprettelse av døveskolen i Trondheim. Vi må regne med at dette ble gjennomført også i Bergen. Men vi kjenner altså ikke til at elever fra Bergen kom til Døvstumme-Instituttet i Throndhjem, som holdt til i Waisenhuset (*bildet ovenfor*). Barna «våre» måtte vente og vente helt til **Bergen fikk sin egen døveskole i 1850**. Da viste det seg plutselig at det var mange døve barn i Bergen-Hordaland-Sogn og Fjordane!